

Meghasonlott ház

A fehér nacionalizmus és az amerikai társadalom

„Ha egy ház meghasonlik magával, az a ház nem állhat fenn tovább... Bölcs tanácsok meggyorsíthatják vagy tévedések elodázhathatják – a győzelem előbb vagy utóbb eljön.”

Abraham Lincoln, 1858

1. Kontextus

Walter Benjamin egyszer azt mondta, nem létezik a civilizációnak olyan dokumentuma, ami ne volna egyúttal a barbárság dokumentuma is. A történelem összemossa az egyenjogúsító és a reakciós törekvéseket, bár arra is képes, hogy elvlassza a bűzát a pelyvától. Ez bizonyára igaz az amerikai társadalom alapdokumentumaira is. A *Függetlenségi Nyilatkozat* nemcsak meghonosította az önrendelkezés eszményét, de megelőlegezte a *Jogok Törvényét* (*Bill of Rights*) is, ami később az alkotmány elfogadását lehetővé tette. Az Amerikai Egyesült Államok mindig büszke volt köztársasági alapelveire, demokratikus ethoszára és a törvényesség iránti elkötelezettségére. Ezek a dokumentumok, bár igazolják ezt a büszkeséget, figyelmen kívül hagyták a rabszolgaságot, a nők kirekesztettségét, és olyan rendszert alapoztak meg, amely a nincsteleneket nehéz helyzetbe hozza. Az ezekben a szövegekben megfogalmazott egyetemes irányelvek miatt e dokumentumok kiszakadtak eredeti kontextusukból, és hiányosságaik megkérdőjeleződtek. Ez az oka annak, hogy ezek a dokumentumok fontos hivatkozási alapot jelentettek az elnyomottak és jogfosztottak minden olyan mozgalma számára, amely azzal a *szándékkal* lépett fel, hogy eltörölje az őket hátráltató diszkriminatív törvényeket és intézményeket. Ezek a szövegek tették lehetővé, hogy a XVIII. és XIX. század európai demokratái az Egyesült Államokat a demokrá-

cia fáklyavivőjének és „a törvények nemzetének” tekintsék. Az USA forradalma liberális törekvéseket és demokratikus követeléseket inspirált, és igazodási pont volt minden későbbi „polgári” forradalmi irányzat számára, 1789 Franciaországtól a 2011-es Arab Tavaszig.

Az Egyesült Államokban a polgárjogokért folytatott harc valódi harc volt, és az 1861–65-ös polgárháború csupán egy – bár különösen véres – epizódja volt ennek a küzdelemnek. A köztársaság és annak liberális törvényei álltak szemben a pozitív diszkrimináción alapuló, a rabszolgatartóknak, a fehér földbirtokosoknak és a tulajdonnal rendelkezőknek kedvező törvényekkel. A liberális jogállamisági eszméből levezethető elvek igazolták a tiltakozásokat; végül is az egyenlő jog annyit jelent, hogy a törvénynek egyformán kell mindenkire vonatkoznia, fajtól, nemtől és vagyoni helyzetétől függetlenül. Ezeknek a jogoknak az intézményesített diszkrimináció ellen folytatott jogi és törvénykezési küzdelem terén is meg kellene jelenniük. A kirekesztettek és alávetettek támogatói ezért helyezik előtérbe a politikát, amikor síkra szállnak a szavazati jogokért, a kollektív tárgyalásokért, a szegregáció felszámolásáért, vagy a meleg és transznemű emberek egyenlőségéért.

A fehér nacionalizmusban nincs helye a törvény előtti egyenlőségnek vagy az általános értelemben vett állampolgárságnak; ez megmagyarázza, miért veti el a fehér nacionalizmus a mindenkire érvényes polgárjogokat, vagy az ezeket betartató szövetségi kormányzatot. Támogatói a faji privilégiumok és a kirekesztésen alapuló politika elkötelezett híveiként egy fehér, keresztény, szűk látókörű és előítéletes kisváros – egy elképzelt „fehér közösség” (Anderson 2016) – vízióját helyezik szembe a modern állammal. A hagyomány, a mítosz, a provinciális tapasztalat, a vallásos meggyőződés és a fanatizmus így fordul szembe végső soron a racionalitással, a jogokkal, a toleranciával, a szekularizmussal, a kozmopolitizmussal és a tudománnyal (Thompson – Smulewicz-Zucker 2018). Ennek természetes folyománya, hogy a fehér nacionalisták megvetik a hivatásos politikusokat, a bürokrátákat, a szakértőket, a kifinomult értelmiségieket és az „idegeneket”. Az ő világukban a melegek nem bújnak elő, a nők a konyhában sürgölődnek, a színesbőrű emberek tudják, hol a helyük – és mindannyian elégedettek a sorsukkal.

Amikor 2016-ban Donald Trump elnök arra hívta fel szavazóit, hogy „tegyék újra nagyvá Amerikát”, erre az Amerikára gondolt. Bármilyen elégedetlenségről tettek is tanúbizonyságot az elnyomott csoportok, Trump támogatói hiteltelennek ítélték meg sérelmeiket,

mivel tiltakozásaik mögött – állítólag – idegen erők álltak. Vezetőik nem voltak többek, mint csodabogár radikálisok, értelmiségiek, marxisták, kommunisták, anarchisták, zsidók, és egyéb „gyökértelen kozmopoliták”. Az 1960-as években a déli szegregációpártiak hasonlóképpen ítélték el az északi „szabadságharcosokat” és polgárjogi aktivistákat, mint arrogáns jöttmenteket, akik semmit sem tudnak „a mi déli négereinkről”, és képtelenek megérteni „minket” és a „mi” fehér, keresztény közösségünket. A közösség és az állam szembenállása sokat elárul az amerikai történelem legalapvetőbb feszültségeiről és ellentmondásairól. A szélsőségeket az állam struktúrái tartják kordában és szorítják vissza a civil társadalom szintjére. Főképpen a liberálisok figyeltek fel a nemzet vonzalmára az „ideológia nélküli” politika iránt, és támogatták azt az elektori rendszert, amely az ellenfeleket az oly fontos közepút felé tereli.¹

Kifejezetten fasiszta vagy helyi közösségekre építő párt (*community party*) befolyása alá sosem került az állam, és ennek oka, úgy tűnik, demokratikus jellegében keresendő. Ugyanakkor az Egyesült Államok hosszabb ideig létezett szegregált nemzetként, mint bármelyik más, valódi liberális demokráciának tűnő állam. A „győztes mindent visz” jellegű választási rendszer a kompromisszumkész, ideológiák nélküli pártoknak kedvez, ami miatt a status quo nehezen megváltoztatható. Ami a polgári társadalmat illeti, az amerikai állampolgárok mindennapjait szélsőségek jellemzik. A rasszista szervezetek, amik a „közösséget” hivatottak megjeleníteni, különösen délen vették folyamatos gerillatámadások alá az intervencionista (ti. gazdasági közbeavatkozást pártoló – *a ford.*), liberális jóléti államot, amelynek a programjai szándékosan a nincstelenek és a munkások számára kedveznek és szembefordulnak az illiberális, rasszista realitásokkal.

Amerikában két lélek lakozik, hogy Goethe szavaival éljünk, és a köztük dúló küzdelem a nemzet születéséig nyúlik vissza. A középút kiemelt szerepére már az alapító atyák között feszülő ellentét is rácáfolt – a nézeteltérés azok között, akik profitáltak a rabszolgaságból és támogatták azt, mint pl. Patrick Henry, Richard Lee és Thomas Jefferson, és azok között, akik kifejezetten elleneztek, mint Benjamin Franklin, Samuel és John Adams és Thomas Paine. A fehér nacionalisták hamar megjelentek az olyan figurák körül, mint John Calhoun alelnök (1825–1832) és Andrew Jackson elnök (1829–1837), akiknek vezetése alatt került sor az amerikai őslakosok genocídiummal felérő áttelepítésére a nyugati rezervátumokba, a „könnyek ösvényeként” elhíresült meneteléssel (Jahoda 1995; Brown 2007).

A fehér nacionalista szervezetek ezután alakultak. Ezek között volt a katolikus- és bevándorlóellenes *Semmitudók* (*Know Nothing*) mozgalma az 1840-es években, majd a *Ku Klux Klán* az 1870-es évektől, az 1920-as években az *absztinencia*-mozgalom, a Huey Long szenátor körül tömörülő déli populisták, az „Amerika minden előtt” szlogen befolyásos támogatói, akik többre becsülték Hitlert Rooseveltnél és ellenezték Amerika belépését a II. világháborúba, illetve az 1950-es években a „dixiekrácia”, a gyalázatos Joseph McCarthy szenátor támogatói. S ez a hagyomány nem merült ki ennyiben. Az 1960-as években új, polgárjogellenes „fehér tanácsok” indultak délen, aztán megjelent a „csendes többség”, az „erkölcsös többség”, a középnyugati milíciák, majd a 2017-ben Charlottesville-ben parádézó neonácik. A fehér nacionalizmus a fanatikusok második természetévé vált, mindig jelen volt és készen állt felszínre törni, valahányszor a körülmények engedték.

Az egyenlőtlenségek bebetonozása az élet minden szférájában azt a célt is szolgálta, hogy az elnyomottakban erősítse a tehetetlenség érzését, azt a benyomást, hogy gondjaikkal kapcsolatosan úgysem lehet semmit tenni. A gazdasági kizsákmányolás kéz a kézben járt a rasszizmussal. Az őslakosokat kiszorították a földjeikről, a fekete rabszolgák ingyen dolgoztak, a mexikóiak és kínaiak bére alig volt több a semminél. Ezek a csoportok a mindennapi életükben mind megtapasztalták a kirekesztettséget, az oktatási lehetőségek megtagadását és a bántalmazástól vagy lincseléstől való félelmet.

A fehér nacionalizmus – különösképpen délen, a gyarmati periódus idején – a fennálló rendet támogató ideológia volt; voltak kritikussai, de alapvetően köztiszteletnek örvendett. Ez, ha csak egy rövid időre is, megváltozott a rekonstrukció idején (Dubois 1998). Egy pillanatra úgy tűnt, hogy olyan előremutató politikusok, mint pl. Thaddeus Stevens szenátor, képesek tenni valamit a déli rasszizmus és annak mindennapi életet átszövő örökségének megváltoztatásáért. A konföderáció támogatóit újra és újra emlékeztették rá, hogy elvesztették a polgárháborút. Az északi fél által végrehajtott radikális változtatások nyomán felértékelődtek a háború előtti korszak emlékei, és ezek inspirálták a *Ku Klux Klán* megszületését. A KKK hamar százazreket tömörítő földalatti szervezetté bővült, és világos céljai voltak: a rekonstrukció visszafordítása, a fehér privilégiumok visszaállítása, a szegregáció és a faji alapú elkülönítést kodifikáló „Jim Crow törvények” újra életbe léptetése. W. E. B. Dubois úgy tekintett a rekonstrukció periódusára, mint arra a pillanatra, amikor

az Egyesült Államok felgyógyulhatott volna a testében szétterjedő „rákból”.

Ám ezt a pillanatot elszalasztották. A rekonstrukció elleni reakciós támadás különösen sikeresnek bizonyult, és ennek öröksége megalapozta a polgárjogi mozgalom elleni erőszakos fellépéseket. A KKK volt az első gerilla szervezet, amely később, 1915-ben elfogadott amerikai nyomásgyakorló csoportként szerveződött újra, és érdekeit több száz megválasztott hivatalnok képviselte. Harry Truman elnök egyszer azt mondta, hogy otthonában, Missouri államban „sintérnek” sem választották volna meg, ha nem lett volna (legalább egy rövid ideig) KKK-tag, és J. William Fulbright szenátor – az ENSZ támogatója, a McCarthyzmus és az Amerika-ellenes tevékenységet vizsgáló bizottság ellenfele és a vietnámi háború kitartó kritikusa – úgy érezte, nincs más választása, mint hogy a polgárjogi törvénykezést ellen szavazzon, ha esélyt akar az újraválasztásra.

Az 1823-as Monroe-doktrína figyelmeztetés volt az európai államok számára, hogy a nyugati földtekén ne próbáljanak területeket vagy államokat gyarmatosítani. Ez az Egyesült Államokat a kontinens rendőrévé tette. Az amerikaiak szerint, ez persze saját felségterületeik védelmében történt – akárcsak a vietnámi háborúban, amikor a szlogen szerint „megöltük őket, hogy megmentjük őket (a kommunizmustól)”. Az Egyesült Államok több tucatszor avatkozott be Latin-Amerikában, a Fülöp-szigeteken, Délkelet Ázsiában és másutt. A fehér nacionalizmus hatása az imperialista programra szembeötlő. Eltekintve az 1812-es háborútól, az 1898-as spanyol-amerikai háborútól és a két világháborútól, az Egyesült Államok intervenciói nem fehér nemzeteket céloztak meg.²

A fehér nacionalista haragot csak növeli, hogy az Egyesült Államokat büntetésekkel sújthatják, amiért különféle ügyekben – a NATO-tól kezdve a Nemzetközi Bíróságon át a klímaváltozásig és az ENSZ és szervezetei finanszírozásáig – kihátrál a nemzetközi kötelezettségekből és kölcsönös felelősségvállalásból. Trump döntései ezekben az ügyekben nyilvánvalóan saját szavazóbázisának biztosítását célozták. Az idegengyűlölő fehér nacionalisták kétségkívül lelkesen fogadtak egy olyan programot, amely az egyoldalú akciókat a többszintű, multilaterális döntések, az elnyomást a diplomácia, az önkényesen meghatározott amerikai nemzeti érdeket a nemzetközi együttműködés, és a durva és hagyományos „erőpolitikát” az emberi jogok elé helyezi.

A fehér nacionalizmus nem létezhet erőszak nélkül. Támogatóinak meg kell mutatniuk, hogy hol a helye az afroamerikaiaknak,

araboknak, ázsiaiaknak, kubaiaknak, filippínóknak, zsidóknak, mexikóiaknak és a többieknek. A legfontosabb azonban az, ahogyan a fehér nacionalisták elmoszák a különbséget a törvényes és törvénytelen erőszak, a rendőrség és az önbíráskodók, a közösségi elvek és a törvényi rendelkezések között. A Jim Crow-törvények uralma alatti amerikai dél ennek az iskolapéldája. Emmett Till 14 éves volt, amikor 1955-ben Mississippi államban halálra kínozták, amiért állítólag flörtölt egy fehér nővel egy élelmiszerboltban. Fehér és fekete „szabadságharcosokat” gyilkoltak meg. Fekete gyermekek haltak meg templomok elleni robbantásos merényletekben. Fehér csőcselék fenyegette a James Meredith-hez hasonló fekete egyetemistákat, amiért déli egyetemre nyertek felvételt. A híres bluesénekesnő, Bessie Smith meghalt, miután megtagadták tőle az orvosi segítséget egy autóbaleset után 1960-ban. Számptalan fekete férfi és nő halt meg a rendőrök keze által, mielőtt Fanny Lou Hamer, a polgárjogi küzdelem hőse szót emelt volna a „törvényes” erőszak ellen, amit a fehér igazságszolgáltatás a színesbőrű lakosság ellen folytatott.

Marginálisan még mindig előfordulnak az erőszakra való explicit felhívások és lincselések. Azonban nem a perifériák jelentik a valódi problémát: a tömeges fegyveres erőszak évente kb. 36 ezer amerikai életét követeli.³ Ezek a fanatikusok nyilvánvalóan azonosulnak az erőszak kultúrájával, és úgy tűnik, készek azt bármi áron megvédelmezni. Egyenes út vezet a rabszolgákat őrző katonáktól a KKK-ig, a fehér tanácsokig, a modern „börtön-ipari komplexumig”, a faji megkülönböztetésig és a rendőrök fekete állampolgárok elleni, megállíthatatlannak tűnő erőszakos cselekedeteiig.

2. Pszichopatológia

A fehér nacionalizmus extrém megnyilvánulása annak, amit Richard Hofstadter egyszer az amerikai politika „paranoid vonásának” nevezett. Támogatói úgy érzik, minden oldalról fenyegetve vannak. Pszichopatológiájuk osztálybázisukból táplálkozik. A fehér nacionalizmus, akárcsak a többi mélyen reakciós ideológia, a dél és a középnyugat agrárius és urbanizálatlan régióinak bázisára támaszkodik, amit kiskereskedők, farmerek, szerződéses dolgozók, és idejétmúlt ipari szektorokban, pl. a széniparban dolgozó (fehér) munkások szoros közösségei alkotnak. Miután a régi tömegszervezetek összeomlottak, a fehér nacionalizmus meg tud szólítani különböző

lumpenproletár elemeket is, pl. a bandák és harcos klubok romantikus, céltalan lázadóit, akik gyakran drogfutárként, a maffia tagjaként vagy pitiáner bűnözőkként tevékenykednek (Barrow 2020).

A premodern életben ragadt vesztesek nem veszik hasznát a modern döntéshozatali eszközöknek. A bizonyítékok, tudományos érvelések, logikai okfejtések és kritikai reflexiók nem segítenek rajtuk. Ha ezek közül bármelyikre igényt tartanak, saját önképüket vonják kétségbe. A fehér nacionalistáknak olyan világmépre van szükségük, ami megerősíti előítéleteiket, és ebben az értelemben Sartre-nak igaza volt abban, hogy a fanatikus „a hamis érvelést választja”. Minden racionális megközelítés megkérdőjelezné önbecsülésüket. Az igazi tragédia az, hogy ezek a fehér nacionalisták valóban vesztesek, és minden alapjuk megvan rá, hogy így érezzenek. Ez teszi olyan bonyolulttá a kérdést, hogy mihez kezdjünk velük.

Ha azonosulnának a liberális köztársasági eszménnyel és a törvény által szabályozott állampolgárság elvével, elveszítenék a faji felsőbbrendűség érzését, és azt a meggyőződést, hogy „egyedül ők” alkotják a nemzetet. A szocializmus felkarolása is anyagi egyenlőséget kényszerítene a fanatikusokra, és megkérdőjelezné korábbi privilégiumaikat. Egyfelől a bankok és a kapitalista nagyvállalatok által fenyegetve, másfelől attól tartva, hogy névtelen munkásokká válnak, a fehér nacionalisták nem tudnak azonosulni sem a politikai liberalizmussal, sem a szocialista gazdasággal, anélkül, hogy megtagadnák önmagukat. A fehér nacionalizmus így nem képletes, hanem konkrét értelemben véve reakciós. Támogatói félnek, leginkább talán attól a kérdéstől, amit Beaumarchais darabjában Figaro szegez neki elképedt arisztokrata ellenfelének: „De mondja, mit tett ön azért, hogy ilyen magasra jutott? Vette magának a fáradságot, volt szíves megszületni.”*

A modern osztályok, mint a burzsoázia és a munkásosztály, szabad választás alapján vonzódnak olyan modern ideológiákhoz, mint a liberalizmus vagy a szocializmus. Ugyanez az elv érvényes a premodern osztályokra is, mint a farmerek vagy a kiskereskedők. Történetileg vonzódnak a premodern ideológiákhoz, amik a politikai elnyomás és a felvilágosodás-ellenesség elvein alapulnak. A fehér felsőbbrendűség hirdetőinek az az érdekük, hogy a megérzésekből és hitből táplálkozó „tudást” részesítsék előnyben a bizonyítékokkal és a párbeszéd

---

* Forgács András fordítása. – *A ford.*

szemben. Az ilyen premodern kritériumok alkalmazása a dolgok megítélésében eleve kizárja, hogy saját rasszista értékrendjüket, képzeletbeli közösségüket és bizonytalan önbecsülésüket kritikusan szemléljék.

Semmi különös nincs Donald Trump folyamatos hazudozásában, és abban, hogy a felelősséget másokra hártja. A fehér nacionalisták a saját hiányosságaik miatti felelősséget a „Másikra” vetítik. Minél intenzívebb a félelem, annál paranoidabb a fehér nacionalista, és annál buzgóbban keresi a bűnbakokat az általam „összeesküvéselmélet-fetisizmusnak” nevezett tevékenység során. Persze, számos valós összeesküvésre volt példa a történelemben, ezek megértése azonban teljesen más, mint ha az összeesküvés-elmélet fetisizmus szemüvegén keresztül nézzük a világot, ahol minden esemény ugyanabban a torzító értelmezési keretben jelenik meg. A pszichopatologikus elem ott érhető tetten, hogy ennek a paranoiának van egy hisztérikus eleme, ami lehetetlenné tesz bármilyen dialógust a lényegi kérdésekről – és ez valami mást is megmagyaráz. A fehér nacionalisták már tudják a hogyant, a miértet, az okokat, és hogy mit kell előzetesen tenni. Az, hogy megcáfolhatatlan előítéletek talaján állnak és neurotikus módon ragaszkodnak ezekhez, elszigeteli őket bírálóiktól és a kritikától. Sartre gondolata, hogy az antiszemiták „legszívesebben kővé válnának”, a fehér nacionalistákra is érvényes: mindkettő ellenáll a változásnak.

A *Cion bölcseinek jegyzőkönyve* kétségtelenül az összeesküvés-fetisizmus legteátrálisabb és legnépszerűbb példája (Bronner 2019). Ebben az – orosz ős-reakciós fanatikusok által kreált – XIX. századi hamisítványban a zsidók egy, a keresztény civilizáció ellen irányuló és a Jézus keresztre feszítése előtti időkre visszanyúló, világméretű összeesküvés kitervelőiként jelennek meg. Amerikai verzióját 1921-ben Henry Ford nyomtatta ki, és a *Jegyzőkönyv* hatalmas sikert aratott a fehér nacionalisták körében; a két világháború közötti Európában alighanem ez volt a második legolvasottabb szöveg a Biblia után. Ennek oka nem csupán elképesztő állításaiban keresendő, de abban is, hogy a fanatikus olvasó egyetlen ellenségre fókuszálhatott. Így a világ egyetlen végeérhetetlen küzdelemmé egyszerűsödött „köztük” és „köztünk”.

Mára a helyzet megváltozott. A fehér nacionalistáknak már nincs egyetlen, mindent lefedő bűnbakjuk, akit sérelmeikért okolhatnak. Az „Egyesítsük a jobboldalt” (*Unite the Right*) felhívásra, 2017-ben, Charlottesville-ben összegyűlt neonácik Hitlert ábrázoló pólókban masíroztak, olyan régi szlogeneket skandáltak, mint a „vér és föld”,

„a zsidók a mi sorscsapásunk”, és „a zsidók nem vehetik el a helyünket”. Bár a zsidókra vonatkozó szófordulatok részét képezik a fehér nacionalista tiltakozásoknak, a zsidók többé már nem töltik be a gyűlöletet szervező szimbólum szerepét, mint egykoron. A „választott nép” mint téma még jelen van, de keveredik egyebekkel: ott vannak az afroamerikaiak, az arabok, az LMBTQ-közösség tagjai, a bevándorlók, a Bezoshoz és Gateshez hasonló milliárdosok, és a „mély állam” működtetői. Hiányzik az az egyesítő vezérfonal, amit annak idején a zsidók jelentettek. Az összeesküvés széttöredezett, a tervek különbözőek, az árulók személye véletlenszerű.

Egyre nehezebb minden szálát egyben tartani. Ez a feladat meghaladja a köztük lévő különbségeken felülemelkedni próbáló fehér nacionalista szekták és milíciák lehetőségeit. Ehhez az *establishment* konzervatív intézményeire, az internetre és a kereskedelmi tömegmédiá legreakciósabb szegmenseire van szükség. Tizennyolc millió ember nézte meg a *Pizzagate* c. dokumentumfilmet, ami azt állította, hogy Hillary Clinton és számos demokrata kollegája egy pizzéria alagsorát használta az általuk fenntartott pedofilházat orgiáinak szervezésére, majd ezek a liberálisok a jelek szerint vérivással és sá-tánimádással zárták a napot.

Aki ezt a badarságot elhiszi, az ostoba. Az ebben hívőket összefogó szerveződés azonban cseppet sem tréfadolog. Hatszázezer ember követi a Q-Anont az interneten, melynek többnyire névtelenségbe burkolódzó tagjai a „Where we go one, we go all” („ahova egyikünk megy, mindnyájan megyünk”) konspirációs szlogent hangoztatják. Jelenleg a *Tea Party* mozgalomba próbálnak beszivárogni, ami Obama elnökké választása után hangsúlyos szerephez jutott a Republikánus Pártban, és a Q-Anon ezáltal a már létező jobboldali szervezeteket próbálja még inkább jobbra tolni. Egy minden eddiginél képtelenebb és veszélyesebb összeesküvés-elmélet vetette meg a lábát a Republikánus Pártban, sőt már a Q-Anon jellegzetes kellékei is megjelentek: pólók, sapkák, pulóverek és hasonlók. Trump nyilvánosan jóváhagyta ezt, megtapsolta a Q-Anon tagjainak hazafiságát, és egy georgiai kongresszusi jelölt már nyíltan használja is választási kampányában a Q-Anon összeesküvést.

Egy egyébiránt ideológiai csődhelyzetben lévő Republikánus Párt szolgál a Q-Anont támogatók és a fehér nacionalisták találkozásának terepéül. A mainstream konzervatívok óvatosak azzal kapcsolatban, hogy a kettő közül bármelyikkel azonosuljanak, ugyanakkor mindkét áramlatból kisajátítanak elemeket. Erre példa az Obama elnök szüle-

tési helyét illetően kialakult vita, ami azon a (bizonyítatlan) állításon alapult, hogy az elnök valójában külföldön született, ami eleve kizárta volna elnökké választását, vagyis csak a „mély állam” segítségével volt képes – törvénytelenül – megkaparintani a legnagyobb közjogi méltóságot. Úgy tűnik, létezik egy bevándorló-összeesküvés is: a 2016-os választáson Hillary Clinton hárommillió szavazattal kapott többet ellenfelénél, ami csaknem tökéletesen megegyezik azzal a hárommillió szavazattal, amit illegális bevándorlók adtak le. Létezik egy választási csalással kapcsolatos összeesküvés-elmélet is: eszerint a levélben beküldött szavazatokkal manipulálva segítik majd elő a demokraták győzelmét 2020-ban. A fehér nacionalisták bizonyára kétségbe fogják vonni a „manipulált” választást, panaszt tesznek választási csalásért, sérelmezik az alelnökjelölt Kamala Harris szenátor kisebbségi háttérét, és amellet kardoskodnak majd, hogy „le kell csapolni a mocsarat”.*

Trump megígérte, hogy foglalkozni fog ezekkel az ügyekkel. Lehet, hogy nem fogja tiszteletben tartani a választás eredményét (amennyiben veszít); megpróbált leépítéseket végrehajtani az Amerikai Postán, hogy megnehezítse a levélben szavazást, és Oroszország támogatását kérte már a 2016-os kampányában is.

A fehér nacionalisták önbecsapásuk gyakorlati haszonélvezői. A feketékről és zsidókról kialakított képük köszönőviszonyban sincs azzal, hogy ezek az emberek valójában kicsodák és hogyan élnek. Mivel ezek a sztereotípiák a valóságban nem léteznek, létezésüket paradox módon lehetetlen igazolni vagy cáfolni; céljuk a fehér nacionalisták felsőbbrendűségi érzésének biztosítása. Adódik azonban egy probléma: hogyan lehetséges, hogy ilyen alantas elemek tiltakozásokat képesek szervezni, vagy egyenesen megnyernek egy választást?

Akkor hát bizonyára más erők állnak a háttérben. Az *Egy nemzet születése – Amerika hőskora*** nem annyira a kétbalkezes és gyerekes fekete rabszolgákat tette felelőssé az 1860-as években végbement rekonstrukcióért, mint inkább a tolakodó és tudatlan fehér északi liberálisokat (Rogin 1987, 190). Az olyan szélsőséges híroldalak,

* Ezt a szófordulatot Donald Trump elnök a „mélyállam” felszámolásával kapcsolatban használta, és később támogatói körében is elterjedt. – *A ford.*

** D. W. Griffith 1915-ös némafilmje a polgárháborúról és Abraham Lincoln meggyilkolásáról – *a ford.*

mint a *Big League Politics*, még mindig meg vannak győződve róla, hogy Obama elnök valójában a *Muzulmán Testvériség* bábja volt. A charlottesville-i tiltakozások sikertelenségét látva, Alex Jones – egy fehér nacionalista és rendes elmebeteg – kijelentette, hogy az erőszakos KKK tüntetők valójában zsidó provokátorok voltak.

3. Politikai kultúra

A fehér nacionalistáknak komoly érdekeik fűződnek az amerikai „kultúrharchoz”. Az ország történelmének értelmezése körüli konfliktus valójában arról szól, hogy nekik hogyan kellene értelmezniük önmagukat. A polgárháborús emlékművek körüli viszályok nem csupán az „elveszített ügy” iránti, de az őirántuk tanúsított tiszteletet is érintik. Ezek az emlékművek a személyesen vallott értékeik és narratíváik nyilvános megerősítését kínálják. Ezek kivételülése a polgárháborús emlékművekre különösen szembeötlő, mivel ezek az idegengyűlölő fehér nacionalisták, akik az USA-t tekintik hazájuknak, olyan aktorok szimbólumain és örökségén keresztül keresnek igazolást, akik az Egyesült Államok ellen harcoltak. A baloldali tüntetőkkel kapcsolatban viszont a szlogenjük: „Amerika – szeresd vagy távozz!”

Az amerikai mítoszokat kritikusán vették górcső alá a baloldali radikálisok.* Bár a terep most már az internet, ezek a viták nem csitultak el. A fehér nacionalisták a úgy tekintenek az USA történelmére, mint a szabadság, a „hegyen épült város”⁴ történetére, amelyben minden háború igazságos, és az *igazi* állampolgárok mind keményen dolgozó, keresztény, előítéletes és vakon hazafias emberek. Mivel önképük (érdemtelenül) a fehér felsőbbrendűségen alapul, számukra logikus, hogy az *igazi* történelmet csakis (őhozzájuk hasonló) fehér férfiak csinálhatták, mégpedig a legnemesebb szándékokkal és a lehető legeredményesebben. Az ennek ellentmondó állítások az ő szemükben komolytalanok. A kivételítés paranóciával keveredik; a fehér nacionalisták úgy érzik, a világ sarokba szorítja őket, és ők érzelmi alapon és zsigerből válaszolnak.

* A „hegyen épült város” kifejezés a *Hegy Beszéd*ből való (Mt 5,15: „Ti vagytok a világ világossága. A hegyen épült várost nem lehet elrejtetni”). Az amerikai politika kontextusában ez arra a nézetre utal, amely az USA-t példaértékű államnak, „a remény fáklójának” tekinti. – *A ford.*

Az ilyen nézeteket valló fanatikussal lehetetlen bármiféle párbeszédet folytatni. Legyen szó akár a holocaust tagadásáról, akár a rabszolgákkal és őslakosokkal szembeni, állítólag eltűzött kegyetlenkedésekről, számukra az ellenérvek nem lehetnek jóhiszeműek. A jóhiszeműség aligha terjed ki a nem-fehér közösségekre. Figyelemre méltó a fekete közösség kivételes ellenállóképessége az adott körülmények között. Gyakoriak az incidensek, de ezekre általában nem akkor kerül sor, amikor a körülményeik a legrosszabbak, hanem – ahogyan Tocqueville is megállapította a francia forradalom kapcsán – akkor, amikor a rendszer a növekvő elvárásokat képtelen teljesíteni. Amerika első fekete elnöke, Barack Obama képtelenül nagy reményeket ébresztett a nagyobb toleranciával és a faji viszonyok radikális átalakításával kapcsolatosan. Lehetetlen ezen elvárások szerint megítélni őt. Vegyük inkább észre az általa generált fehér nacionalista ellenállás elszántságát. Elitegyetemi háttérével megtestesítette azt, amit a fehér nacionalisták igazán megvetnek: egy kifinomult értelmiségi, aki tökéletesen érti a politika elvi kérdéseinek fontosságát, és a befogadás politikáját vallja (Bronner 2017).

A fehér nacionalisták propagandaháborút indítottak. A Tea Party a fehér nacionalisták előítéleteit becsatornázták a Republikánus Pártba, és ők egyre növekvő mértékben kezdtek azonosulni a (fehér) gazdasági elitel. Ennek az elitnek a megnövekedett bürokratikus jóléti állam elleni (látszólag „színvak”) támadása tűnt a következő szükséges lépésnek a fehér előjogok patriarchális világának újjáépítése felé.

Obamának a multilateralizmus iránti, nemzetközi ügyekben mutatott elköteleződése növelhette ugyan Amerika ázsióját a világban, de a fehér nacionalista körökben pánikot okozott. Meg voltak róla győződve, hogy az ENSZ az USA megtámadására készül, és hogy a multilateralizmus a függetlenséget fenyegeti, így a fehér nacionalista xenofóbia felerősödött.

Obama egészségbiztosítási reformja (az ún. *Affordable Care Act*) nem csak amerikaiak millióit juttatta az egészségügyi ellátás lehetőségéhez, de még radikálisabb fejleményeknek ágyazott meg. Az elnök megfordította a deregulációs trendet a gazdaságban és a környezetvédelemben, és megerősítette a jóléti államot – olyannyira, hogy a Newsweek egyik címlapján (2009. február 16-án) a „most már mindannyian szocialisták vagyunk!” szalagcím jelent meg. Kevés kétségünk lehet afelől, hogy Obama kormányzása készítette elő a terepet az Occupy Wall Street mozgalom számára, ami a „99%”-nak az „1%” általi kizsákmányolását hangsúlyozta, és ami egy még radi-

kálisabb mozgalmat, a Bernie Sanders szenátor által vezetett „A mi forradalmunk”-at (*Our Revolution*) vetítette előre.

Ám úgy tűnik, már Hillary Clinton katasztrófális elnöki kampánya előtt kifulladt a „szocialista” kísérlet – ő a Demokrata Párt mainstreamjének a jelöltje volt. 2016-ban ez a mainstream segítette hatalomra Donald Trumpot, aki az elektori kollégiumban többséget szerzett, bár a választói szavazatok kisebb részét kapta.

A fehér nacionalisták úsztak a boldogságban. 2017-ben charlottesville-i demonstrációjukkal ünnepeltek, ami baloldali tüntetők ellenállásába ütközött. Összecsapások következtek. Több tucatnyian megsérültek és egy antirasszista tüntető meghalt – Trump elnök pedig ragaszkodott hozzá, hogy ugyanúgy voltak „jó emberek” a liberális tüntetők és a fehér nacionalisták között is. Ez a kijelentése új legitimitást adott a rasszizmusnak, és a színesbőrű polgárok lealacsonyítása egyre gyakoribbá vált. Elnöksége első célpontja az arab közösség volt, amelynek tagjait „terroristáknak” bélyegezték, majd a Trump által bevezetett, latin bevándorlók elleni új szabályozás felhatalmazta a Bevándorlási Hivatalt, hogy családokat szakítson szét, és – hírhedt módon – gyermekeket zárjon rács mögé.

Mindez ott volt a háttérben, amikor egy rendőr meggyilkolta George Floydot, és ez a szikra elindította a Black Lives Matter mozgalmat. Maga a fehér nacionalizmus hívta életre azokat a jelenségeket, amiktől a támogatói rettegtek. Trump elítélte a tüntetőket, mint bűnözőket, anarchistákat, árulókat és hasonló elemeket. Az elnök – akárcsak fehér nacionalista támogatói – elbogatellizálta és kigúnyolta az ügyeket, amikért a tüntetések elindultak. A BLM a „másik” Amerika tagjai számára keresett igazságot, és véget akart vetni a társadalom gazdasági re-szegregációját jellemző „elkülönítetten, de egyenlően” elvnek.

A Black Lives Matter tüntetések túlnyomórészt békések voltak, bár akadt példa zavargásra és fosztogatásra is. Trump elnök belföldi terrorizmusról beszélt, és a fehér nacionalisták provokatív módon faji háborút vizionáltak. A „Törvény és rend!” szlogent korábban Nixon, Reagan és más republikánusok hangoztatták; a feketék ellen irányuló dühvel vegyes félelem volt az előfeltétele a polgárjogok, a szavazati jogok és a jóléti programok terén bevezetendő még átfogóbb korlátozásoknak.

A mainstream konzervatívoknak ritkán elsődleges ideológiai választása a fehér nacionalizmus. Általában valami tiszteletreméltóbbat, elfogadhatóbbat részesítenek előnyben. Úgy gondolják, az ő előítéleteik kifinomultabbak és átszövik őket a hagyományok. Edmund

Burke biztosan így látta. A modern konzervativizmus „atyja” szerint az előítéletek szükségesek ahhoz, hogy a tömeg és az elit „a helyére kerüljön”, az ennek a hagyományos viszonyoknak a megváltoztatására irányuló kísérletek pedig szükségszerűen bukásra vannak ítélve, és a kárt a „civilizáció” szenvedti meg. Ez fontos témája volt az 1790-ben, XVI. Lajos kivégzése és a rémuralom beköszönte előtt publikált *Tőprengés a francia forradalomról* c. művének. Burke hajlandó volt elfogadni a reformot, de csak akkor, ha az feltétlenül szükséges, és ha illeszkedik abba, amit ő a társadalom szerves szövetének gondolt. A konzervatívok gratulálhatnak maguknak és rendszerüknek a „bekövetkezett fejlődésért” – bár ők maguk minden egyes lépésnél a fejlődés megakasztására törekedtek.

Az establishmentet támogató konzervatívok megvetik a tömegeket. Mindazonáltal, valahányszor választaniuk kellett a bal- és jobboldali mozgalmak között, a „vörös” alternatíva ellen foglaltak állást. A dereguláció, az adócsökkentés, a csökkenő jóléti kiadások és üzleti költségek trendjének esetleges visszafordítása miatt aggódó céges elit védelemre szorul azokkal szemben, akiket kizsákmányol. A gengszterpolitika itt lép be a mainstreambe. A profittal kecsegtető autoriter rezsim és a költséges demokrácia közötti választás során az eszmék nem sokat nyomnak a latban. Az elit mindig azt hiszi, hogy kontrollálni tudja a törvény betartatóit – amikor azonban a felkapaszkodott parvenü hivatalba lép, elkezdi a hatalmát saját érdekeinek megfelelően használni. Donald Trump elnökként a mainstream republikánus támogatói ellen fordult, ahogyan Hitler is szembefordult Fritz von Papennel, korábbi pártfőjével és az általa vezetett „bárók kormányával” 1933-ban. Hasonló volt a helyzet Pinochet tábornokkal, akit a hagyományosan konzervatív Eduard Frei emelt kormányba Salvador Allende demokratikus kormányának bukása után Chilében 1973-ban. Az elit azonban sosem olyan agyafúrt, mint hiszi magáról: megmérgezi a tömeg, amit gyűlöl, és alárendelődik a vezérnek, akit megvet (Hinton 2021; Ford – Schram 2020). Minden alkalommal úgy gondolják, most másképp alakulnak majd a dolgok – de nem ez történik.

Ennek két oka van. Igenis van jelentősége, hogy kinek a kezében van az elnöki tisztség vagy az annak megfelelő poszt; ha más miatt nem is, hát amiatt, mert – mint minden hivatali tisztségnek – ennek is saját dinamikája van. A bürokratikus elszámoltathatóság és a mögöttes intézményhálózat leáldozásával a hivatalt betöltő személy cselekvési lehetőségei megnőnek. Ezt ráadásul megtámogatja az ideológia, amit a vezér mindig kijátszhat mint ütőkartját – és ez az

ideológia nem fogja vezető rétegnek elismerni a már meglévő elitet. A régi elit ezért védekezésre kényszerül, vagy, ami még *rosszabb*, számára szokatlan erőszakos konfliktussal szembesül. A megállapodott konzervatívok ezt igyekeznek tompítani, amennyiben lehetséges. A fehér nacionalisták úgy érzik, háborúban állnak a Másikkal, és ez a küzdelem akár véressé is válhat. Úgy tekintenek a saját világukra, mint ami reménytelenül összeomlóban van; ez megmagyarázza, miért van a fasizmusnak mindig egy pesszimista árnyalata, és miért hajlamos az apokaliptikus kifejeletek felé tartani.

A republikánus elit sosem vonta kétségbe, hogy kontroll alatt tudja tartani Donald Trumpot. Hasznos figurának tűnt, amennyiben felül tudott kerekedni a republikánus elit radikális reformizmussal szembeni ideológiai deficitjén. Trump kampánya nem programokról, elvekről vagy koherenciáról szólt: az ő személyéről szólt! Kifinomult tábornokok és milliárdosok forgatták a szemüket Trump erőszakosságát, túlzásait, szemérmetlen hazugságait és túlradó megalomániáját látva. Sem a szenátusi többséget vezető Mitch McConnell, sem a képviselőház elnöke, Paul Ryan, sem megalázott elnöki versenytársai nem állhatták Trumpot. Hitlert sem bírták elviselni saját konzervatív szövetségesei; ennek semmi jelentősége. Az elit kénytelen volt új demagógokkal küzdeni, akik látszólag a semmiből léptek elő, és akiknek a bázisa mégis figyelemre méltó lojalitást tanúsított irányukban.

Már előkészítették a terepet egy autoriter és demagóg válaszhoz arra az esetre, ha a republikánusok elveszítenék a választást 2020 novemberében. Magabiztosságuk szándékos tájékozatlanságon alapul. A fehér nacionalisták mindent jobban tudnak: nincs mit tanulniuk a művészekről, szakértőktől, értelmiségiektől, specialistáktól vagy a tudósoktól. A fehér nacionalisták mindig a legkisebb közös többszöröst, a Marx által „a kultúra anyagi szintjének” nevezett jelenség legalacsonyabb nívóját keresik. Minden úgy van elrendezve, hogy a fehér nacionalisták érzései igazolást nyerjenek – és minden, amiről ők nem tudnak, a figyelem horizontján kívül marad.

4. Gyakorlati megfontolások

A fehér nacionalizmus az amerikai történelem meghatározó eleme. Alig van az életnek olyan szelete, ahol az afroamerikaiak ne éreznék az ezzel járó hátrányokat. Anyagi helyzet és bérek, kölcsönök és hitelek, munkalehetőségek és oktatás, lakhatási helyzet és lakóöve-

zetek, egészségi állapot és várható élettartam, táplálkozás és elhízás, gyermekhalandóság és környezetszennyezés, munkanélküliség és bebörtönzés, kukában keresgélés és droghasználat, mindennapos erőszak és faji megkülönböztetés – a lista végtelen. Ezek korunk talán legnehezebben megoldható problémái. Még ha a fehér Amerika hajlandó is (gyakran fogcsikorgatva) támogatni a szavazati jogot és a mindennapjaikat nem befolyásoló formális egyenlőséget, az integrált lakhatás és oktatás ill. az ezekhez hasonló anyagi problémák már más lapra tartoznak; ezek közvetlenül vannak hatással a fehérek életére, és sikeres megoldásuk dollármilliárdokba kerül. A fehér nacionalistákkal egyszerű a helyzet: ők ellenséggként tekintenek mindenre, aminek a legkisebb progresszív felhangja van. Bár az előítéleteikben van osztályelem, ez nem vezethető közvetlenül vissza a gazdasági érdekeikre.⁵ Jóléti intézkedések nem fognak gátat szabni a fanatizmusuknak. Az ilyen „szocialista” vagy „kommunista” elvek nem csak növelik a fehér nacionalisták bizalmatlanságát az állammal szemben, és fenyegetik a közösséggel kapcsolatos anakronisztikus elképzeléseiket, de – és ez a legfontosabb – ezek az elvek szerintük arra érdemtelen csoportoknak és a „lustáknak” kedveznek.

A fehér nacionalizmus, akárcsak bármelyik más ideológia vagy „mesternarratíva”, egy saját dinamikával rendelkező, megélt tapasztalat, ami fontosabb lehet a gazdasági érdekeknél is. Abban a hitben, hogy segítenek „újra nagyvá tenni Amerikát”, a fehér nacionalisták valójában saját anyagi érdekeik ellen cselekedtek, amikor elutasították Obama egészségbiztosítási reformját. Ez olyan egészségügyi ellátást biztosított volna számukra, amihez azelőtt sosem volt hozzáférésük – de ők kötelességüknek tekintették megakadályozni, hogy idegenek, bevándorlók, színesbőrűek és zsidók is részesüljenek ezekből az előnyökből. Freudnak igaza volt, amikor megjegyezte, hogy „a neurózis ostobává tesz” (*Neurose macht Dumm*).

A fehér nacionalizmus egyfajta identitáspolitiká, amit irracionális és önkényes magyarázatai rugalmassá tesznek. Van hely benne kivételeknek: Jared Kushner pl. zsidó származású, és hasonlóan kivételnek minősül egynéhány színesbőrű közszereplő, mint pl. a legfelsőbb bíróság tagja, Clarence Thomas, vagy Dr. Ben Carson, a lakhatásért és városfejlesztésért felelős államtitkár. A megfelelően viselkedő nőket is jó szívvel fogadják. Bár a melegek és transzneműek részére egy külön helyet tartanak fenn a pokolban, a szövetséges az mégis szövetséges. A befogadás kritériumai önkényesek, mesterségesek, és az ideológiától függenek.

Az alávetettek, a kitzasztítottak és a szegregáltak felől érkező kritikák maguktól értetődően illegitimek a fehér nacionalisták szemében. Hogy megvédjék magukat ezektől, a fehér nacionalista aktivisták egyesítik erőiket, és ehhez a növekvő előítéleteknél többre van szükség. Ez az intézmények „koordinálását” – ami az európai fasizmus fontos meghatározó jege – is megköveteli. Mivel tele van karizmatikus vezetőkkel, élen jár a népszavazási kezdeményezésekben és a fékek és ellensúlyok megnyirbálásában, és megfosztja a civil szervezeteket integritásuktól és függetlenségüktől, a fehér nacionalizmus politikája látszólag egy önkényesen kijelölt és egységes, „teljes” nemzetet képvisel (Schmitt 1923).

Bármilyen elveket hangoztassanak is a fehér nacionalisták, végsősoron arra törekednek, hogy kihangsúlyozzák a különbséget „közünk” és „köztük”, a „barátok” és „ellenségek” között. Carl Schmitt, az opportunista náci és kitűnő jogász, ezt a különbségtételt a „politika” alapvetésének tartotta (Schmitt 1933). Más szóval: a barátok és ellenségek kategóriájának figyelmen kívül hagyása számukra magának a politikának az elvetését jelenti, és az e különbségek meghaladására tett minden törekvés csak utópista romanticizmus lehet. Annak a definiálása, hogy ki kicsoda, a vezetón és a hatalom gyakorlóján múlik. A barát vagy ellenség lehet belföldi vagy idegen, és az ideológiai indoklás lehet vallási, faji, nemzeti vagy etnikai természetű. Csak az számít, hogy a különbség kifejezésének politikai – nem személyes, gazdasági vagy morális – értelemben kell történnie. Két „faj” és a közösség kétféle értelmezése a lényegénél fogva összeegyeztethetetlen, alapuljon akár szegregáción vagy integráción, parokializmuson vagy kozmopolitizmuson, diszkriminatív törvénykezésen vagy liberális törvényeken. Ez a fajta bináris gondolkodás nagy jelentőséggel bír a fehér nacionalizmus számára; a faji konfliktust eltörölhetetlennek tünteti fel, élet-halál harcként jeleníti meg, és ez igazolja a paranoid gondolkodást és az apokaliptikus jövőképet. Az erőszak és a háború következőképpen szerves eleme a fehér nacionalizmusnak. A törvény elveszíti morális és kritikai pozícióját, és pusztá hatalommá, vagy a törvény betartatásának képességévé redukálódik.

A személyi kultusz építésének semmi köze a sikeres törvényalkotáshoz vagy programokhoz; Trump támaszkodása egy belső körre szintén az autoriter kurzus része. Így bármelyik bizalmasának hatalma teljes mértékben a vezető éppen aktuális hangulatától függ. Az alárendeltek jönnek és mennek, ahogyan az elnök kedve tartja, és az irányelvekről gyakran rögtönözve, az adott pillanatnak megfelelően születik

döntés. A család megjelenése ebben a körben szintén része a folyamatnak, de nincsenek garanciák egyik vagy másik családtag hivatalos státuszával kapcsolatban. A számtalan cím, amivel Jared Kushnert, az elnök vejét elhalmozták, talán legyezgeti a fiatalember hiúságát, de végsősoron ugyanolyan értelmetlen, mint a náci rezsimben Hermann Göringre aggatott különböző címek. Ez a képlékeny döntéshozói kör egy szempillantás alatt meg tud változni, és a személyzet folyamatos cserélődése megnehezíti a nyilvános elszámoltathatóságot.

Donald Trump elnök lépései ezeket az alapvetően fasiszta elveket támogatják. A fehér nacionalisták azóta keverednek a republikánus elittel, hogy a déli államok elköteleződtek a Republikánus Párt felé, miután a Demokrata Párt az 1964-es polgárjogi törvény és az 1965-ös választási törvény támogatása mellett döntött. A rasszista félelmeket és retrográd hazai javaslatokat meglovagolva Barry Goldwater 1964-es republikánus elnökjelölt, ill. 1968-ban Richard Nixon megalkotta a sikeres „déli stratégiát”, ami egy máig létező regionális hasadást teremtett. Nem sok minden változott Ronald Reagannel, George W. H. Bush-sal és a fiával, George W. Bush-sal. A rasszista stílus, az antidemokratikus jogalkotás és a gengszterpolitika viszont sokat romlott. 2016 óta a Republikánus Párt nemigen adott be egyetlen olyan törvényjavaslatot sem, ami a színesbőrű polgároknak, a nőknek vagy a dolgozó embereknek kedvezett volna. Nem volt komolyan vehető nyilvános ellenállás sem a pártban Trump elnökkel szemben. Tiszteletreméltó konzervatívok által legitimálva, a fehér nacionalisták egyre magabiztosabban jöttek elő az árnyékból. És a probléma ezzel van: nem az örült szektákkal vagy neonáci fanatikussal, hanem azokkal, akik a fehér nacionalizmust hajlandóak a mainstream részévé tenni.

Miért kell a kisembernek, vagy még inkább a fehér embernek mindig adót fizetnie, cipelnie a terheket és a rövidebbet húznia? – kérdi a fehér nacionalista. Támogatja a szabadpiac ígését hirdető kis kapitalisták és a kisvárosi reakciós törekvések összefogását, hogy rehabilitálják a „családi értékeket”, a vallást és a közösség szűk látókörű vízióját. Az elmúlt évszázadban ezek a trendek egymással nagyrészt szemben álltak: az üzletemberek kevés hasznot húztak a kisvárosi demagógokból, vallási fanatikusból és hasonlókból, a kisvárosiak pedig gyűlölték a nagy cégeket, a szabadpiacot és a modernitás tudományos kultúráját. Ronald Reagan hozta először össze ezeket az egymás ellen feszülő csoportokat. A kapitalista elit szakszervezet-ellenes és deregulációs érdekeit keverte a régivágású „morális” többség kulturális konzervativizmusával és hiper-nacionalizmusával, a virágzó

vallási mozgalmakkal és a szélsőjobb hagyományos szervezeteivel. George W. Bush erre a koalícióra épített. Ám a 2008-as gazdasági összeomlás és Barack Obama elnökké választása után újra sürgetővé vált a deregulációt szorgalmazók és a populisták közötti intézményes szövetség létrehozása.

A vízió nélküli és választási vereségétől kábult Republikánus Pártot hatalmába kerítette valami olyasmi, amit a szakértők addig a szélsőjobboldal marginális elemének hittek. A szavazóbázist feldühítette a bankok kiségitése, az egészségügyi reform, az állami programok robbanásszerű megjelenése, és – természetesen – a fekete elnök személye. A republikánusok összezártak az új kormányzattal szemben, és a Tea Party betöltötte az ideológiai vákuumot. A régivágású mérsékeltek elszigetelődtek. A Tea Party felé elköteleződött új reakciós politikusok megtagadták, hogy kompromisszumot kössenek a demokratákkal az egészségügy, a munkanélküli segélyek, a diákhitel, a leggazdagabbak adóinak csökkentése, és egy sor más törvény kapcsán tartott szavazásnál. A profi mainstream politikusok képtelenek voltak visszazárni a szellemet a palackba. Eredetileg azt hitték, a Tea Party manipulálható, de ennek ellenkezője történt: a fark kezdte csóválni a kutyát.

Nem sokkal később Trump ígéretet tett, hogy „lecsapolja a mocsarat” Washington D.C.-ben. Üres ígéret volt. A bankok még mindig kedvezőtlen hiteleket hosszabbítanak meg, a részvények kiszámíthatatlanok, a bennfentes kereskedelem általános gyakorlat, és az „átlagembert” pánikba ejti, hogy a tőke egyre kevesebb kézben összpontosul. A fogyasztás extrém módon a gazdagok felé tolódik, és az osztályokkal kapcsolatos diskurzus egyre inkább arra korlátozódik, hogy hogyan lehetne még jobban megfosztani az érdekérvényesítéstől a dolgozókat, a szegénységi küszöb alatt élőket, a nőket, a színesbőrű állampolgárokat és a bevándorlókat. Az egyre jobban központosított média felett gyakorolt jobboldali kontroll segít kivédeni a kritikát és megosztani a kismimmizetteket és kihasználtakat. A fehér nacionalista közönséget már felkészítették: kétségbeeséssel tölti el őket a munkahelyek megszűnése, a kormányzati „pazarlás” és a „visszaélés a segélyekkel”, a morális hanyatlás, és (mindenekelőtt) saját kulturális privilégiumaik elvesztése. Nosztalgiával gondolnak azokra az időkre, amikor „a férfiak még férfiak voltak”, „Amerika nagy volt”, és egyik boldog nap követte a másikat.

A hagyomány sok előítéletet rejt, és a kisebbségeknek egyszerűen nincs okuk bízni azok jóindulatában, akiknek fehér privilégiumaik egy elképzelt közösségen alapulnak. Egyetlen kirekesztő közösség sem

adhat teret a kritikának, toleranciának, kozmopolitizmusnak vagy a törvény liberális uralmának. Az ilyesmit máshol kell keresgelnünk. Ami igazán számít, az az, hogy elősegítjük-e a szolidaritást az Egyesült Államok progresszív elemeit alkotó, széttöredezett csoportok között. Ők azok, akik egy bizonyára még reakciósabb jövő terheit fogják viselni, és szükségük van közös osztályelvekre, amik egyesítik őket (Bronner 2011, 145). A kihasznált és kismimizett emberek szervezeti és ideológiai egységessége mindig meghatározta politikai és gazdasági érdekérvényesítési lehetőségeiket. Éppen amiatt, hogy a fehér nacionalisták nem egyetlen meghatározott csoportot, hanem csoportokat gyűlölnék, minden alávetettnek ragaszkodnia kell a szabadelvű törvényességhez, hogy ezáltal biztosítsák a többiek szabadságát. Hasonlóképpen, az osztályszolidaritás függ attól, hogy az egyes csoportok aktivistái mennyire hangsúlyozzák a közös osztályérdekeket anélkül, hogy bármelyik csoportot előtérbe tolnák. Ez a fajta szolidaritás előfeltétele a fasiszmus új megnyilvánulásai ellen folytatott harcnak. A Dreyfuss-ügytől a XIX. század végéig terjedő időszakban az antirasszista mozgalmak sikere abban a képességükben rejlett, hogy egybeolvasztották a minden kisebbség életét befolyásoló liberális politikai elvek védelmét egy szocialista, a dolgozók érdekeit szem előtt tartó gazdasági programmal. Ez ma nem kevésbé érvényes, mint a népfront virágzása idején, az 1930-as években volt.

A „romantikus antikapitalizmus”, hogy Lukács György kifejezésével éljünk, nem sokat segít. A fehér nacionalisták a politikai cselekvéssel és állásfoglalással kapcsolatban nem hagyatkoznak analitikus kategóriákra és kritériumokra. A munkás az ő szemükben nem az, aki áruba bocsátja saját munkaerejét és befogadó osztálytudattal rendelkezik; a munkás egyenlő a múlt ipari proletariátusával, aki többnyire fehér, gyakran egy meghatározott etnikum tagja, és jellemzően reakciós. A fehér nacionalisták csak gazdagokról és szegényekről beszélnek – a tehetősekről és a csórókról.

A fehér nacionalisták az ösztöneikkel gondolkodnak. Állításaik mindig hit alapúak: a lényeg nem az, hogy igazak-e, hanem hogy a fehér nacionalisták hisznek-e bennük. Érdeemes végiggondolnunk, milyen intézmények léteznek magán a köztársaságon túl, amik előmozdíthatják a társadalomban a józanságot és toleranciát. Nem elég, ha egyik vagy másik kisebbség megpróbálja előtérbe helyezni saját kultúráját és történelmét. A fanatizmus elleni harc egyben a különállás, a partikularizmus elleni harc is, és ez egyfajta kozmopolita érzékenységet követel, valamint ragaszkodást bizonyos morális

keretekhez, amelyek által mindenki azonosul a másik ember szabadságával.

Ha anélkül kritizáljuk a rendszert, hogy működését értenénk, és egyszerűen csak egy letűnt „aranykor” visszaállítását követeljük – ahol a dolgok egyszerűbbek voltak, a bürokrácia minimális volt, és (valamiféle) közösségi értékek domináltak –, ugyanúgy illúzióba ringatjuk magunkat, mint a fehér nacionalisták. A felhalmozás folyamatának és történelmi kortól függő feltételeinek megértése szerves része a gazdasági egyenlőségért folytatott küzdelemnek. A kapitalizmus képlékeny, és meghatározó erőviszonyokon alapul. Ez valami olyasmit vetít előre, amit a progresszív aktivisták nem hagyhatnak figyelmen kívül; jelesül, hogy egyetlen progresszív mozgalom sikere sem könyvelhető el biztosnak, sem a szavazati jog, sem a bevándorlási reformok, sem az abortusz szabályozása, sem a jóléti intézkedések terén. Ha nem öröködünk, a jövő sötét lesz. Ha Donald Trump elveszíti a 2020-as választásokat, többféle lehetőség áll előtte: vezethet hírműsort a médiában, elutasíthatja a *mainstreamet* és elmehet szóvivőnek a szélsőjobboldali csoportok és összeesküvés-elmélet hívők koalíciójához, vagy újra elindulhat az elnöki székért 2024-ben – ha ugyan nem kerül börtönbe.

A fehér nacionalizmus azonban nem fog eltűnni. Támogatói bázisa megmarad, a modernitással szembeni ellenérzésekkel együtt. A vesztesékből a belátható jövőben nem lesznek nyertesek; ragaszkodni fognak a sosemvolt aranykorról szóló ábrándjaikhoz és elképzelt közösségükhöz, ami ugyanúgy sosem létezett. Amíg osztályalapja megvan, amíg a munkásosztályban jelen vannak agrárius, kispolgári és anakronisztikus csoportok, a fehér nacionalizmusnak meglesz a vonzereje, mert olyan privilégiumokat hirdet, amiket az emberek szeretnének visszakapni. A fehér nacionalizmus annyira ellenálló, amennyire bázisa és aktivistái azok. Az izzó parázs még okozhat hatalmas erdőtüzet, ha jön egy következő összeomlás.

Jegyzetek

- ¹ A háborúellenes és civil polgárjogi mozgalmak nyomán jelent meg pl. Bell *The End of Ideology* (1960) és Schlesinger *The Vital Center* (1962) c. műve.
- ² Még a kivételek is a szabályt erősítették: az amerikai őslakosok fontos szerepet játszottak az 1812-es háborúban, a spanyol–amerikai háborút Kubában vívták, és a II. világháború során a legtöbb amerikai hadművelet a Csendes-óceán térségében zajlott.

- ³ A vonatkozó statisztikák elérhetők a *Giffords Law Center* weboldalán, „Gun Violence Statistics” címen: <https://lawcenter.giffords.org/facts/gun-violence-statistics/> (Letöltés: 2020. 11. 27.)
- ⁴ Ebben a vitában a fehér nacionalisták legnagyobb mumusa Howard Zinn *A People's History of the United States* c. munkája volt (Zinn 1980). A fiatal radikálisok és aktivisták között legendássá vált klasszikus, amely több millió példányban kelt el, előlegezte meg az „alulról jövő”, az alávetett csoportok szempontjából vizsgált történelem megértésére tett modern kísérleteket.
- ⁵ Barack Obamát nevezték meg Amerika minden idők legtöbb munkahelyét teremtő elnökének, aki 22,3 millió állás létrejöttét tette lehetővé a 2010. januári recessziós mélyponttól hivatali ideje végéig (Amadeo 2020).

Felhasznált irodalom

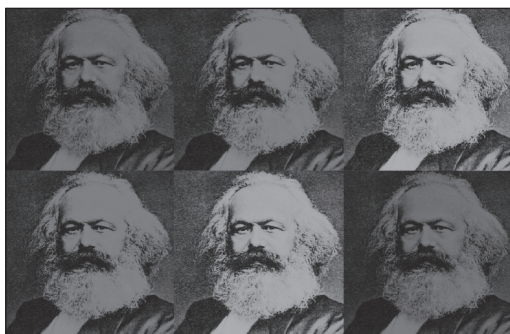
- Amadeo, Kimberly 2020: What Has Obama Done? *The Balance*, 2020. május 29. <https://www.thebalance.com/what-has-obama-done-11-major-accomplishments-3306158> (Letöltés: 2020. 11. 27.)
- Anderson, Benedict 2016: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised edition. New York, Verso; *Elképzeltek közösségek. Gondolatok a nacionalizmus eredetéről és elterjedéséről*. Atelier füzetek. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2006.
- Barrow, Clyde 2020: *The Dangerous Class: The Concept of the Lumpenproletariat*. Ann Arbor, University of Michigan Press.
- Bell, Daniel 1960: *The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the 1950s*. New York, Collier.
- Bronner, Stephen Eric 2011: Recasting the Project: Prologue for a Critical Theory of Socialism. In: Stephen Eric Bronner: *Socialism Unbound: Principles, Practices, and Prospects*. Második kiadás. New York, Columbia University Press.
- Bronner, Stephen Eric 2017: *The Bitter Taste of Hope: Ideals, Ideologies and Interests in the Age of Obama*. Albany, NY, SUNY Press.
- Bronner, Stephen Eric 2019: *A Rumor about the Jews: Conspiracy, Anti-Semitism, and the Protocols of Zion*. Second edition. New York, Palgrave.
- Brown, Dee 2007: *Bury My Heart at Wounded Knee: An Indian History of the American West*. New York, Picador.
- Dubois, William Edward Burghardt 1998: *Black Reconstruction in America, 1860–1880*. New York, Free Press.
- Ford, Richard C. –Schram, Sanford F. 2020: *Hard White: The Mainstreaming of Racism in American Politics*. New York, Oxford University Press.
- Hinton, Alex 2021: *It Can Happen Here: White Power and the Rising Threat of Genocide in the US*. New York, NYU Press.
- Jahoda, Gloria 1995: *The Trail of Tears: The Story of the American Indian Removals 1813–1855*. London, Wings Press.
- Schlesinger, Arthur Jr. 1962: *The Vital Center: The Politics of Freedom*. New Brunswick, Transaction.
- Schmitt, Carl 1923: *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*. München, Duncker & Humblot.

- Schmitt, Carl 1933: *Der Begriff des Politischen*. Hamburg, Hanseatische Verlagsanstalt.
- Thompson, Michael J. – Smulewicz-Zucker, Gregory R. (eds.) 2018: *Anti-Science and the Assault on Democracy: Defending Reason in a Free Society*. New York, Prometheus.
- Zinn, Howard 1980: *A People's History of the United States*. New York, Harper & Row.

(Fordította: Lyublyanovics Kyra)

Az *Eszmélet* számára küldött írás, amelyet a szerző engedélyével rövidítve közlünk.

Egy „másik” Marx

Főbb fogalmak és új értelmezések

Marcello Musto

ESZMÉLET
Alapítvány